

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

הגשת 'פעל מום' כשליח צבור

"איש מארצה לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקינו; כי כל איש אשר בו מום לא יקרב..." (כא יז-יח)

את הסבה שפסקה התורה את אסור בעל מום באר רבי יוסף שאול נתנזון מלובוב:

הפוסקים נחלקו בנוגע לבעל מום, האם הוא ראוי לשמש כשליח צבור: המהרש"ל (י"ם של שלמה חליץ פ"א ס"ח) התיר וכתב שאדברה, 'לב נשבר' היא מעלה בתפלה, ככתוב (תהלים נא יט): "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". אף הימנו אברהם (גג ח) כתב שפני שכהן בעל מום פסול לעבודה, כן אין ראוי שבעל מום ישמש כשליח צבור, לפי ששליח צבור דומה לכהן המקריב את קרבן הצבור (ירושלמי ברכות ד ד).

לשיטת הימנו אברהם, נוכל לפרש, שפסקה התורה את אסור ההקדשה לכהן בעל מום, ללמדנו שצריך להיות ראוי לבעל מום לשמש כשליח צבור.

דברי שאול מהד"ת

'פעל מום' במזבח של ימינו

"כל אשר בו מום לא תקריבו" (כב כ)

כתב רבי אברהם חיים שור בעל 'תורת חיים':

מיום שחרב בית המקדש 'שלתנו של אדם מכפר עליו' (ברכות נה א). לפיכך, נזכר לאסור הקרבת 'פעל מום' למזבח, תקנו חכמים אף בהלכות סעודה, שהיפת' שעליה מברכים 'המוציא תהיה שלמה' (ארוח קסז א), וכן הכוס שמברכין עליה ברכת המזון תהיה 'נקיה', 'מלאה' עד גדותיה ושלמה' (שם קפג א-ב).

'תורת חיים' סנהדרין קב ב

'יום השביעי' התקדש פעמים

"מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי; ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו" (כב ב-ג)

פתחה התורה ב'מועדי ה' והמשיכה בענין השבת, וכבר תמה רש"י: "מה ענין שבת אצל מועדות?"

הרבי ר' העשיל מקראקא פרש כי אף הפסוק 'ששת ימים תעשה מלאכה' נוגע לענין המועדים; שהרי יש ששה 'מועדים' שמתר לעשות בהם 'מלאכת אכל נפש', ואלו הם: ראש השנה, סוכות, שמיני עצרת, ראשון ושבועי של פסח וזמן השבועות. לפיכך קבעה התורה בראש פרשת המועדים כלל: 'ששת ימים תעשה מלאכה' - בששה ימים המועדים מתרת 'מלאכת אכל נפש', אולם: 'וביום השביעי' - המועד השביעי, יום הכפורים, הוא: 'שבת שבתון', ולפיכך: 'כל מלאכה לא תעשו' בו.

ביסוד זה יושב רבי נתן אדלר רבה הראשי של ממלכת בריטניה, את תמיכת התוספות בפסוקים (קד א ד"ה ב'), מדוע בתפלת 'ותודיענו הנאמרת בליל יום טוב שחל

אחר השבת, אנו כופלים: "ותבדל ה' אלקינו... בין יום השביעי לששת ימי המעשה", ושוב: "ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשתה?"

לדברי הרבי ר' העשיל מתבארים הדברים, כי בתחלה אנו משבחים על הבדלת השבת מששת ימי המעשה, ולבסוף על ההבדל שבין יום הכפורים לבין ששת ימי המועדים המתרים במלאכת אכל נפש.

הגדת התורה; 'תנינה לגר'

מקורות על גדל חשיבות עניני אמן

מבאר אמונים

אמן פותחת שיערים

"ולא תחלו את שם קדש" (כב לב)

השומע ברכה מהמברך ואינו עונה אחרי אמן בכוונה, עליו נאמר (שמואל א' ב: לו): "ובני יקלו". מהו ענינו? כפי שהוא נמנע מלתת את שיערי הברכות למעלה בכת האמן, כך לא יפתחו בפניו שיערי השפע.

זהר וילך רפה א

'קדוש' ביום הכפורים

"אף בעשור לחדת השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם" (כב כז)

באחד מימי הכפורים, בהיות האבני נזר נער צעיר, שלחו אביו לביתו כדי שיאכל דבר מה להשיב את נפשו. כשחזר לבית הפנסת שאלו אביו האם קדש לפני שאכל כבשאר ימים טובים? השיב הנער החריף בשלילה, והסביר: הלא מעקר הדיו הקטן פטור מן המצוות ואינו מקימן אלא כדי שיתחנן לנהג בהן כשיגדל. אולם בנוגע ל'קדוש' ביום הכפורים אין ענין לחנוכה, שהרי כשיגדל עתיד הוא לצום ושוב לא יצטרך לקדש.

אביר הרועים עמ' יג

המתודה ב'תשיעי' כמתודה ב'עשירי'

"ועניתם את נפשתיכם בתשיעה לחדת בערב" (כב לב)

"וכי בתשיעה מתענין? והלאו בעשרה מתענין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי - מעלה עליו הכתוב כאלו מתענה תשיעי ועשירי" (ברכות ח ב)

מה פשר התוספת: "כאלו מתענה... ועשירי", הלא באמת מתענים בעשירי?

חדוש נפלא למד מכך השפעת אמת:

פגנת הגמרא ללמדנו כי האכילה בתשיעי - היא עצמה נחשבת לאוכל כאלו צם בתשיעי ובעשירי, ולקשיצום למחרת בעשירי - יזכה במצוה נוספת.

על פי זה הסביר השפעת אמת את הסבה שאנו מתוודים במנחה של ערב יום הכפורים; אף שבארו חכמים (יומא פז ב) שהוא מחשש שמא ישתכר בסעודה הפוסקת, מכל מקום יש להבין כיצד יפטרנו הודוי בתשיעי מחובת הודוי בעשירי, וכי מי שחושש שלא יוכל לטל ארבעה מינים בסוכות, נאמר לו שיטל אותם בערב סוכות?

לפי האמור מובן: פיון שעצם האכילה בתשיעי נחשבת כתענית של עשירי, אף הודוי הנאמר במנחה של תשיעי, כמוהו כודוי הנאמר בעשירי.

'שפת אמת' יומא פא ב

מצות ספה שקולה כנגד כל המצוות

"בסכת תשב שבעת ימים כל הארח בישאל ישוב בסכת" (כב מב)

ביוצרות לשחרית של יום שני דסכות אנו אומרים: "בל תהי מצות סכה בענין קלה, כי כל-מצות-דת כחקותיה שקולה".

כמקור לדברי הפיון שמצות סכה שקולה כנגד כל המצוות, הביא בפרוש הקדום 'מטה לוי' על מחזור התפלה את המובא בגמרא (ע"ז ג א) שכתבא הקדוש ברוך הוא לשלם לישראל לעתיד לבא את שכרם על שקימו את התורה, טענו כלפיו אמות העולם שאלו היה נותן להם את התורה אף הם היו מקיימים את מצוותיה. על טענתם ישיב הקדוש ברוך הוא: "מצוה קלה יש לי וסכה שמה, לכו ועשו אותה".

נמצאו למדים שבמענה לבקשת האמות לקבל את התורה, יתן להם הקדוש ברוך הוא את מצות סכה, ומכאן ששקולה היא כנגד כל התורה.

שיבה בסכה מחשש לפגיעת המזיקים

"בסכת תשב שבעת ימים כל הארח בישאל ישוב בסכת" (כב מב)

טעם נפלא לכך שצטוונו בחג הסוכות לגלות מבתינו לסכה באר רבי שלמה קליגר על פי המספר בגמרא (תענית כד ב) שלאחר שפעם התפלל רבא אביו בחלום. העיר לו אביו על שהטריח את בוראו להוריד גשמים שלא בעתם, ולאחר מכן הורה לו לשנות את מקום לינתו. עשה כן רבא, ובבקר מצאו שהמיטה שישן בה בתחתית הלילה נחתכה מפנייהם של המזיקים שבקשו להורגו.

ממששה זה מוכח כי המטריח את בוראו יתר על המדה, עליו לשנות את מקומו מחשש לפגיעת המזיקים; אף אנו, לאחר שהטרחנו את בוראנו כשהתפללנו ביום הכפורים שיסלח לנו על עוונותינו אף שאיננו ראויים לכך, שומה עלינו לגלות מן הבית לסכה.

'קהלת יעקב' סכות דרוש לא

ועל ידי זה ישפיע שפע רב בכל העולמות

"ומי שמכונן לכל ברכה וברכה היוצאת מפי המברך ועונה אמן בכונה כדינו, גורם למעלה קדשה הרבה מאד, ומשפיע שפע רב טוב לכל העולמות..."

(של"ה מסכת תמיד אות פ)

ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ז)

'עני כל אליך ישרו ואתה נתת להם...'
 "והבוטח בה' חסד יסובבנו" - כך אמר דוד המלך בתהלים (לב י). ואכן, בכמה וכמה פסוקים ואף במאמרי חז"ל רבים מצינו ששבו את מדת הבטחון ואת 'תרונו' ו'תהלת' הרבים. ואף הנביא הזהיר ואמר (ירמיה יז ז): "ארו הגבר אשר יבטח באדם... ברוך הגבר אשר יבטח בה".

לפיכך, לאחר שבשנו שלעולם לא נזדמן לחסדי בשר ודם, אנו מוסיפים כי בודאי אין רצונו שהפרנסה תגיע אלינו באמצעות 'כחנו ועצם ידינו', 'כי אם לידך' - אלא שגדע ונכיר בכל מצב כי מידך נתת לנו הפרנסה, ורק כך נתלה את עינינו. הוסיף ואמר הרבי מקאצק שלשון 'כי אם' משמעת כתנאי - שאף אם גזרת ברחמיך שפרנסתנו תבא בידי בשר ודם, הרינו מכניעים עצמנו לגזרתך, ובתנאי שלא נסיח דעת לעולם כי מידך המלאה והפתוחה היא נתנת לנו 'שירי שרפי קדש' ח"א אות ששה).

לא לחל לעולם מלבטח

יתרה מזאת, אמר הכתוב: "טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו" (תהלים קיא ה), ובמדרש (ב"ר מ א) דרשו: "טרף נתן ליראיו בעולם הזה". ויש לומר שכל הנהיג הקדוש ברוך הוא שונתן ליראיו את מזונם באופן שלעולם לא יחדלו מלבטח בו ולצפות לישועתו, כדי שלא יפחיתו מתוך רב הטובה ויגיעו לידי מחשבת: "כחי ועצם ידי...". ועל כך אנו מבקשים: "כי אם לידך", שפרנסתנו תגיע אלינו באמצעות בטחונו בך ולא מתוך תחושת 'כחי ועצם ידי' (הגש"פ מחזה אברהם [לרא"א מפרנסתנו]).

בצעירותו של הגאון רבי יוסף חיים זונפלד זצ"ל, טרם יצא לירושלים, התגורר הוא עם שפתחו בעיר קובינסקודר שבהונגריה. באותה העת ירד חמיו העשיר מנסיי, והוא ובני ביתו סבלו מעניות משועת עד פת לחם. רבי יוסף חיים שמדת הבטחון היתה נטויה עמו כלבב, מעולם לא התאונן על מצבו ואף זכה לראות בכל עת את השגחה ה', כאשר בכל פעם שהגיעו מים עד נפש, זמן לו הקדוש ברוך הוא תלמידים ששכרו למודם הסיק לו כדי מחיתו בדחק. אף הרבנית שגדלה בבית עשיר התקשתה עד מאד לשאת בעני המפכיר.

באחד מאותם ימי מצוקה מרים, התקשה הוא לעמוד מול צערה העמוק של אשתו, ומתוך עמק הכאב נשא עיניו לשמים בתפלה: "רבנו של עולם, להתפלל על פרנסה בהרחבה איני יכול ואני רוצה, אף ראה נא בצער רגיתי וחזק את לבך במדת הבטחון, שאף היא לא תתעצב ותדאג על הפרנסה".

לימים, כשספר עבדה זו, סים ואמר: "כמדומה אני שתפילי זו התקבלה; הו כמעט כל ימי סבלתי מידת הפרנסה, ובחסדי השם, מאז אותו מעשה לא שמעתי מפי זוגתי ולו אנה קלה והתאוננות כלשהי על כך" (מרא דארשא דיראלי ח"א עמ' כד).

"עשה למענך אם לא למעננו"

הרה"ק בעל 'שמח יראל' מאלקסנדר פרש: כאשר מחמת עוונותינו איננו זכאים לקבל את פרנסתנו ברוח מידי ה', בודאי נגרם מקד צער לשכינה. שהרי "מדרה הטוב להטיב", וכעין מאמר חכמים (פסחים ק"ב א): "יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק". לפיכך

אנו מבקשים ממנו יתברך: "עשה למענך אם לא למעננו" - אף אם איננו זכאים 'לידי מתנת בשר ודם' - למעננו, תן לנו את הפרנסה: "כי אם לידך..." - למענך, כדי שלא תצטרך השכינה להצטרע בצערנו (הגש"פ 'שמח יראל').

ידו המלאה פתוחה תמיד

מלשון הברכה: "כי אם לידך... הפתוחה", למד המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין כי על האדם להאמין שידו של הקדוש ברוך הוא פתוחה תמיד לספק לו את פרנסתו, ובאם רק יבקש על כך מעמק לבו, מיד יזכה להנות מטובו יתברך (מתוך מכתב המובא בסדור 'שערי יחזקאל'). הגאון מהרא"י בלוח ראש ישיבת טול הוסיף ואמר, כי למדנו מכאן שצדו של הקדוש ברוך הוא אין כל מעכב, ידו המלאה פתוחה תמיד להריק שפע לברואיו, ורק מעשי האדם מעכבים מלקבלו ('שערי דעת' [ירושלים תש"נ] עמ' רב).

'הקדושה' או 'הגדושה'?

רבים עמדו על תבת 'הקדושה' שגוראת כאינה קשורה לשונות שלפניה ולאחריה: 'המלאה הפתוחה... והרחבה' ויש שאכן גרסו משום כך 'הגדושה'. וכפי שהעידו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מוידוטישוב:

לכאורה, תבת 'הקדושה' אין כל שיכות לתבות שלפניה ושל אחריה, ואם באנו להרבות בשבחי של מקום, מפני מה לא בחרו בשבח: 'הגדולה', 'התקוה' וכדומה? ונראה כי בסדורים הקדמונים נכתבה כאן תבת 'הגדושה' - מלשון 'מלא וגדושה', אלא שמדפיס אחד עם הארץ שלא הבין את פרשה של תבה זו, הכריע מדעתו שיש לתמוך ל: 'הקדושה', ואחריו החרו החזיקו המדפיסים כלם. אף הגרסה האמתית היא: 'הגדושה' (צפונות - תפשי תשנ"א עמ' פח, בשם רא"מ וולבר ממונקוט).

אולם בפעל, הנסח המקביל בישראל הוא: 'הקדושה', וכך גרסו במרבית הסדורים. וכמה הסברים מצינו לכך:

בעל התפארת שלמה מרדוסק באר שכתב השפע בא מצד הקדושה, תמיד הוא בבחינת 'מלאה', לצמח זאת כשהוא בא מצד אחר. לעולם אין הוא מספק את המקביל. וכפי שאמר החכם מכל אדם במשלי (יג ה): "צדיק אכל לשבע ונפשו וכן רשע יחסר". על כן אנו מבקשים בדקדוק: "כי אם לידך המלאה... הקדושה", כשנזכר לקבל מידו 'הקדושה', אי בודאי יהיה זה באופן מלא שייספק את צרכינו (תפארת שלמה כי תבא).

עוד יש שבארו כי פנתנו לבקש בך שפרנסתנו לא תגיע אלינו בדרך אסורה אלא בהתר ובקדושה, משום שהעוסק בפרנסה עלול בקלות להגיע חלילה ליד אסורים, כגזל, אונאה ואף חלול שבת. לפיכך אנו מבקשים שנזכה להתפרנס באופן של 'קדושה' (הגש"פ 'נגיד ונפיק').

וכך היה אומר גאון המוסר רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל: "אנו אומרים בברכת המזון 'וגא אל תצרכנו...' כי אם לידך המלאה הפתוחה... אמ של הקדוש ברוך הוא מלאה, פתוחה ורחבה, אם כן כל הרוצה יבא ויטל! על כן נאמרה גם תבת: 'הקדושה', ומי שאינו קדוש - היא קח!!" (לב אליהו ח"א, בשב"כ לב אות ב).

ישועה שהחלה ב'מסבת סדור'

לפנינו ספור מרגש עד דמעות שאותו ספר רבה של 'רמת אלחנן', הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. יש בו כדי ללמדנו מסר חשוב ביותר על כחה של תפלה פשוטה הכוללת מעמק לב טהור, תפלה שעצמתה האדירה עשויה לשנות את סדרי הטבע ולחולל מהפכה של ממש, גם בעת שנראה כי כלו כל הקצים.

היה זה בסימו של אחד מהשעורים הרבים שנוהג הגר"י זילברשטיין שליט"א למסר מעת לעת לפני צבור גדול של רופאים בנושא רפואה והלכה. ביצאה מבית המדרש שבו נמסר השיעור, הבחין הרב ברופא דובי בכיר הממתין לו מחוץ לפתח בית המדרש. סבר פניו של הרופא הראה על סערת רגשות שבה הוא נתון, ובידיו הוא אחז שקית מסתורית.

"דוקטור, רציתי לומר לי משהו?", התענין הרב, ובמקום תשובה הכניס הרופא את ידו לשקית והוציא ממנה סדור, 'סדור תפלה לתלמידים', כזה שילדי תלמודי התורה גרילים להתפלל מתוכו.

"מה מיוחד בסדור הזה?" השתומם הרב, "מדוע הוא גורם לך להתרגשות רבה כל כך?"

"סדור זה שיר לבני הקטן", הסביר הרופא, ומיד המשיך בספורו: "נשאתי לפני כחמש עשרה שנים. לאחר שחלפו כמה שנים מנשואי וטרם זכיתי להפקד, התחלתי לדרש ברופאים. לצערנו הרב, הללו לא היו זקוקים לזמן רב כדי לתת את אבחנתם; כל הרופאים שפנינו אליהם נאלצו להשיב את פנינו ריקם ולהסביר לנו כי על פי הרפואה, בדרך הטבע אין סכוי שנוזקה להביא ילדים לעולם.

בתחלה נסינו להאבק ברע הגזרה. נסינו לפנות לרופאים בכירים יותר, עברנו בדיקות וטפולים, אולם גם לאחר כל המאמצים התאכזבנו מההבנה שהמפגע לא השתנה כהוא זה. סכוינו להביא ילדים לעולם שאפו לאפס.

רק לאחר שהשלמנו עם מצבנו פנינו להגיש בקשה לאמוץ ילד. גם כדי לזכות לכך היה עלינו לעבור דרך לא קלה, אשר בסופה קבלנו לאמוץ תינוק קטן וקטן אשר הציף את ביתנו ברוח חיים ובאשר. במהלך השנים שחלפו מאז, השקענו בילד את כל מאמצינו כביכול היה בנו הביוולוגי. לא חסכנו כל השתדלות ומאמץ כדי להעניק לו בכל תחום את הטוב ביותר.

בהגיע הילד לכתה א החלטנו לשולחו לתלמוד תורה, וכבר בימים הראשונים הבנו שבחנו את הבחירה הנכונה ביותר. הילד שמח ללכת בכל יום לתלמוד תורה ולחזר ממנו כשהוא גדוש במשען ורוחני חיובי, ואף אנו התחזקנו בזכותו.

חדשים מספר לאחר כניסתו של הילד לתלמוד התורה נערכה לילדי כתה א 'מסבת סדור' ברב פאר והדר. התרגשנו

לפנינו ספור מרגש עד דמעות שאותו ספר רבה של 'רמת אלחנן', הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. יש בו כדי ללמדנו מסר חשוב ביותר על כחה של תפלה פשוטה הכוללת מעמק לב טהור, תפלה שעצמתה האדירה עשויה לשנות את סדרי הטבע ולחולל מהפכה של ממש, גם בעת שנראה כי כלו כל הקצים.

היה זה בסימו של אחד מהשעורים הרבים שנוהג הגר"י זילברשטיין שליט"א למסר מעת לעת לפני צבור גדול של רופאים בנושא רפואה והלכה. ביצאה מבית המדרש שבו נמסר השיעור, הבחין הרב ברופא דובי בכיר הממתין לו מחוץ לפתח בית המדרש. סבר פניו של הרופא הראה על סערת רגשות שבה הוא נתון, ובידיו הוא אחז שקית מסתורית.